

REEDUKACE SPU

REEDUKACE DYSLEXIE

Čtení je aktivita, která uvádí do pohybu *sluchové, zrakové, motorické mechanismy* a u níž nejde jen o to *poznat hlásku*, ale i *porozumět významu* slov. Zapojuje *inteligenci* a také *zkušenosti* jedince. K osvojení čtení musí jedinec disponovat celou řadou předpokladů, schopností a dílčích dovedností.

Aby mohlo dítě číst, musí pochopit, že mluvená slova mohou být rozčleněna na fonémy a že tyto zvuky jsou reprezentovány písmeny v psaném slově.

Kroky pro osvojování čtení:

- Zrakové rozlišení tvaru.
- Poznání hlásky sluchem.
- Spojení hlásky – písmeno.
- Sluchová analýza a syntéza slabiky.
- Čtení slabiky.
- Čtení nového písmena ve slově.
- Automatizace čtení slov s porozuměním.

Etapy výuky prvopočátečního čtení

Etapa jazykové přípravy na čtení (předslabikářové období).

Etapa slabičně analytického způsobu čtení (slabikářové období):

- čtení *otevřené* slabiky ve slovech;
- čtení *zavřené* slabiky na konci slov;
- čtení otevřené slabiky trojpísmenné a slov se dvěma souhláskami uprostřed;
- čtení slov se slabikotvorným *r, l*, s písmenem *ě* (*dě, tě, ně, bě, pě, vě, mě*) a se slabikami *di, ti, ni*.

Etapa plynulého čtení slov (poslabikářové období).

Problematika čtení ve 2. – 5. ročníku.

Zásady pro výuku čtení a jeho reedukaci

- Udržet rovnováhu, klid, pohodu, víru v nápravu;
- umět pochválit i drobný pokrok dítěte;
- začít vždy ve fázi, kterou žák dobře ovládá;
- pokračujeme úrovní, kterou je třeba procvičit, zdokonalit;
- cíl práce → čtení s porozuměním a bez chyb;
- texty odpovídající žákovi obsahem, obtížností, velikostí písma a délkou;
- časté opakování téhož textu je neefektivní – naučení z paměti;
- namáhavá aktivita → není nutné číst text vcelku, přiměřená doba čtení;
- ke čtení vedeme dítě přes záliby (např. koníčky...);
- náprava je efektivní, pokud spolupracuje žák, rodič, učitel a někdy i poradenský pracovník.

Neuropsychologická přístup k dyslexii a její nápravě podle Dirka Bakker

Pravá hemisféra zachycuje percepčně-prostorové charakteristiky textu.

Levá hemisféra zpracovává obsahovou, řečovou stránku čtení.

→ v počáteční fázi čtení se zapojuje více pravá hemisféra, postupně však převládá aktivace levé hemisféry.

- *typ*: „**pravoemisférová dyslexie**“ – žák čte pomalu, přesně, objevují se obtíže při vybavení obsahu čteného
- *typ*: „**levoemisférová dyslexie**“ – žák čte rychle, ale s chybami, hádá a domýšlí si text dle porozumění
- *typ*: „**počáteční dyslexie**“ – vývoj čtení se zastavuje hned na počátku v důsledku deficitu ve vývoji nezbytných funkcí a jejich nedostatečnou integrací.

Terapie: specifická/ nespecifická stimulace hemisfér.

I. Technika čtení, dekodování

- zrakoprostorová identifikace písmen
- spojení hláska – písmeno
- záměny písmen tvarově podobných
- rozlišování b – d – p

- záměny písmen zvukově podobných
- spojování písmen do slabik
- tzv. dvojí čtení
- čtení slov se zvyšující se náročností hláskové stavby
- čtení vět, souvislého textu

II. Porozumění čtenému textu

Techniky reedukace dyslexie

⇒ *Metoda obtahování*

- počáteční stádia reedukace u těžkých případech dyslexie a dysgrafie, cizí jazyk (angličtina)
- zapojuje hmat a pohyb, psychoterapeutický efekt

⇒ *Metoda barevných kostek*

- představy hmatové, pohybové, zrakové
- písmena nalepená na kostkách, dítě je řadí k sobě a čte (později i píše) vzniklé slabiky, slova

⇒ *Metoda Fernaldové*

- náprava čtení u pomalých čtenářů (mají dobrou strategii)
- podtrhávání „nesnadných slov“ v textu

⇒ *Metoda postřehování*

- při potížích ve spojení písmeno – slabika – slovo, při výskytu inverzí
- čtenářské okénko
- otevřené slabiky → zavírání otevřené slabiky → slabiky o třech písmenech → celá slova

⇒ *Čtení s okénkem (se záložkou)*

- cvičí správné pohyby oka po řádku, odstraňuje tzv. dvojí čtení
- text postupně poodkrýváme (zabraňujeme „hádání“)
- text postupně zakrýváme (zvýšení plynulosti a rychlosti)
- Zásady práce s okénkem:
 - velikost okénka musí odpovídat textu;
 - okénkem posunuje terapeut, rodič;
 - přizpůsobíme se dítěti – pomalé, ale plynulé čtení;
 - nevyžadujeme čtení s přednesem;

- nepřipouštíme dvojí čtení, „vyražení“ slabik;
- okénko posuneme těsně před tím, než dítě slabiku vysloví (strategie čtení);
- nutný odpočinek!!!!

⇒ *Čtení v duetu*

- společné čtení s dítětem

⇒ *Metoda dublovaného čtení*

- u žáků, kteří čtou nepřesně, domýšlejí koncovky, často chybují
- žák čte daný text o slovo zpět za hlasitým čtením pedagoga (rodiče)

⇒ *Metoda globálního čtení*

- u dětí, které setrvávají na sledování jednotlivých písmen a nejsou schopny postřehovat jejich shluky (pomalé čtení)
- čtení celého textu → text s vynechanými písmeny → text s vynechanými slovy

⇒ *Přípravné čtení*

- vychází z nutnosti motivovat dítě před vlastní samostatnou hlasitou četbou textu
- nácvičná slova z textu // rozhovor o textu // čtení textu terapeutem // dítě čte samo

⇒ *Poslouchání textu předčítaného rodičem*

- dítě čte nahlas předem domluvený úsek textu
- rodič u něj sedí, aktivně poslouchá a opravuje společně s dítětem špatně přečtená slova

⇒ *Objasňování neznámých slov*

- učitel/ rodič vypíše před vlastním čtením obtížná/ neznámá slova (po prvním čtení to může udělat i žák) → izolované procvičování těchto slov
- založení „kartotéky“ (kartičky k nácviku)

⇒ *Čtení s kontrolou magnetofonu*

- dítě čte nahlas, následně slyší totéž z přehrávače
- kontrola čtení i porozumění (nutný zácvik)

⇒ *Motorické čtení*

- metoda v počátku čtení, při zahájení reedukace
- cvičení spolupráce L a P hemisféry, plynulost očních pohybů, druhotně intermodalita a serialita

Jak mohou pomoci rodiče?

- Číst v době, kdy je D i R v dobrém rozpoložení;
- výběr knihy konzultovat s učitelem, dbát na vhodnost obsahu, písma, obrázky v knize;
- vhodné místo ke čtení – pohodlí, světlo (nejlépe u stolu);
- dopředu si o knize popovídat, namotivovat ke čtení;
- využití záložky, ukazovátka;
- je dobré se s dítětem ve čtení střídat;
- lze využít čtení v duetu;
- zpočátku stačí 5 minut, později 10, max. 15 minut četby – každý den!;
- chybu neovlivňující smysl textu není nutné opravovat;
- oprava chyby: „Počkej, to nedávalo smysl, nebo ano?“ apod.;
- při přerušení čtení nechat dítě číst od začátku věty;
- nechat dítě číst monotónně, časem se to upraví;
- na konci čtení si s dítětem popovídat o přečteném;
- zdržet se negativních poznámek, chválit či ocenit úspěch;
- je dobré dítěti číst – motivace, radost z literatury;
- starším dětem lze číst knihy, které nezvládnou číst samy (kompenzace nedostatku informací);
- hrát různé hry spojené se slovy, slovní zásobou, čtením.

REEDUKACE DYSGRAFIE

Vývoj písemného projevu

- Uvolňovací cviky,
- písmena a spoje písmen,
- slova, věty, shoda mezi akustickou a optickou podobou,
- aplikace gramatických pravidel,
- samostatný písemný projev.

Etapy výuky prvopočátečnímu psaní

Období přípravných cviků na psaní (předslabikářové období).

Období vlastního nácviku písma (slabikářové období).

Období zdokonalování rukopisu (poslabikářové období).

Problematika psaní ve 2. – 5. ročníku.

Metodika psaní levou rukou.

Hrubá motorika

Základní pohyby při psaní a kreslení vychází z pohybu velkých kloubů:

- pohyby paží (mávání, kroužení...),
- pohyby dlaní (vpřed, vzad, vlevo, vpravo, kroužení, stahování v pěst),
- rytmická cvičení, rehabilitační tělocvik,
- nutno dodržet správné sezení u psaní, anatomicky tvarovaný nábytek.

Jemná motorika

- Pohyby prstů, sestavy z dlaní, cvičení pohybové paměti, např.:
- skládání kostek, papíru, práce se stavebnicí,
- navlékání korálek, těstovin, matiček, knoflíků,
- šroubování, montování, práce s nářadím,
- provlékání šňůrek, uzlování, vytváření řetězců,
- pomoc v domácnosti, sebeobsluha,
- modelování, trhání, hnětení, stříhání, lepení,
- rozvoj hmatu, cvičení s prsty a dlaněmi.

Držení psacího náčiní

Nutno dbát na správný úchop psacího náčiní,

trojhranný program,

výběr psacího náčiní:

- barvy, pastelky s širší tuhou, křídly, progreso,
- měkčí tužky a pastelky,
- pero s kvalitním hrotem, Tornádo, gelové pero,

- *ne: propisovací tužky, krátké či široké tužky a pastelky!*

Lateralita, nácvik u leváků.

Uvolňovací cviky

- Svislá/ šikmá/ vodorovná plocha,
- měkké psací náčiní,
- uvolněná atmosféra, cílené uvědomění si a ovlivnění svalového napětí („gumová ruka“),
- velká plocha a prvek → postupně zmenšujeme,
- doprovod říkadla, písničky, rytmizace,
- cílem je plynulost a rytmus pohybů (ne přesnost obtahování)

Psaní písmen a spojů mezi nimi

Učitel na tabuli, dítě obtahuje, pak se zavřenýma očima – lze rozdělit na jednotlivé kroky, možno užívat přehled písmen, pomocné linky,

! nepřetěžovat, nedopisovat cvičení doma nebo o přestávce, nepřepisovat sešity.

Podpůrné techniky:

- slovní opora, instrukce (odkud kam, říkanky),
- zraková opora (vyznačení body, linie),
- hmatová opora (vymodelování tvaru).

Obtížnost prvku zvyšuje:

- zmenšení velikosti,
- zvýšení hustoty čar,
- snižování a postupné vynechávání podpůrných technik,
- střídání velikosti
- střídání tvaru,
- požadavek na přesnost provedení prvku.

Reedukace u starších žáků

Také uvolnění – vysvětlíme přesně, k čemu slouží, větší intenzita cvičení (10 min denně) – musí chtít!

Kompenzace dysgrafie

- Uvolnění ruky před psaním,
- snížení objemu psaného textu,
- tolerantní hodnocení napsaného,
- možnost psát do širších linek, vyhnout se nelinkovanému papíru,
- psaní tiskacím písem (na druhém stupni, jinak hrozí horšení čitelnosti – nutnost zácviku!)
- vlepování tištěného textu do sešitu, práce s ním,
- psaní na počítači v kombinaci s kratším psaním rukou – zvládnout klávesnici!
- kopírování materiálů v naukových předmětech
- znalosti je dobré ověřit i ústně!

Tréninkový program Yvety Heyrovské

- k odstranění grafomotorických obtíží u dětí s LMD, s odkladem školní docházky;
- nápravná cvičení se provádí v *kleku* a v *předklonu*;
- snaha uvolnit svaly, spasmy, navodit správný úchop náčiní, umožnit zažít úspěch, naučit dítě relaxovat;
- základní cviky: kruhy, šnek, ležatá osmička, velké a malé vlny, slabika mo;
- práce s *houbou a barvou, špejlí a tuší, progresem, nakonec pero*

REEDUKACE DYSORTOGRAFIE

- specifická porucha pravopisu, která je velmi úzce a často spojena s dyslexií,
- *specifické dysortografické chyby*, obtíže při osvojování a aplikaci *gramatického učiva*,
- příčiny:
 - nedostatečně rozvinuté *sluchové vnímání*, vnímání a reprodukce *rytmu*, chápání *obsahu psaného textu*, nedostatečný rozvoj *grafomotoriky*,
 - poruchy *soustředění, paměti*, pracovní paměti, procesu *automatizace*, pomalé *pracovní tempo*.

I. Specifické dysortografické chyby

Postup reedukace:

- sluchové rozlišování tvarů s využitím multisenzoriálního přístupu;
- osvojení si jevu ústně;
- speciální písemná cvičení;
- aplikace jevu v běžné praxi;
- automatizace jevu.

Rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek

- *bzučák, hudební nástroje, stavebnice*
- cvičení s bzučákem
- doporučené procvičování:
 - urči, zda jsou slova stejná nebo ne
 - znázorni slovo pomocí stavebnice
 - grafické znázornění slova
 - doplňování samohlásek do textu
 - podtrhávání dlouhých samohlásek + zdůraznění výslovnosti
 - tvoření vět ze slov lišících se délkou (dráha - drahá)
 - žáci zapisují pouze samohlásky
 - nutnost diktovat si polohlasně, psát znaménka hned!!!

Rozlišování dy-ty-ny a di-ti-ni

- *tvrdé a měkké kostky* (podle J. Křivohlavého), *mačkadlo*
- práce s kostkami:
 - U předřikává slabiky, Ž opakuje a ohmatává kostky
 - vyhledávání slov s danou slabikou
 - určování slabik ve slově (začátek, konec, střed)
 - rozlišování slov lišících se tvrdostí
 - slova s více kritickými slabikami
 - musí si diktovat, učit si po sobě zkontrolovat zapsané!!!

Rozlišování sykavek s-c-z, š-č-ž

- *karty s písmeny, obrázky se slovy*
- postup procvičování:
 - rozlišení sykavek ve slabikách
 - rozlišení ve slovech
 - vyhledávání slov se sykavkami
 - rozlišení sykavek měnicích význam slova (sem - zem) – s-š, z-ž, c-č, s-z-c, š-ž-č
 - rozlišování více sykavek v jednom slově (vyslovování po učiteli, karty, způsob artikulace)

Vynechávání, přidávání, přesmykování písmen/ slabik

- *písmena na tvorbu slov*
- postup procvičování:
 - písemná analýza a syntéza slov
 - tvoření slov ze zpřeházených písmen
 - podtrhání správně napsaných slov
 - psaní na stroji – nápodoba

Hranice slov v písmu

- *stavebnice, prvky znázorňující slovo, obrázky, karty s předložkami*
- postup procvičování:
 - vyznačení slov ve větě předměty nebo písemně
 - určování počtu slov ve větě
 - čtení slov s předložkami s pomocí obrázků
 - grafické znázornění náročnějších vět – předložky, krátká slova

II. Gramatické chyby

Aplikace gramatických pravidel:

- pochopení pravidla,
- vybavení (použití) ve správnou dobu,
- ústní zdůvodňování,

- doplňovací cvičení,
- diktát,
- automatická aplikace v písemném projevu.

SLUCHOVÁ PERCEPCE

Sluchová diferenciacie řeči

Rozlišování slov ve větě: *počet slov*.

Rozkládání slova na slabiky: *nejen dvě hlásky ve slabice!*

Slovní kopaná: *poslední slabika*.

Určování první hlásky z předříkaných slov: *obtížnější, když po první hlásce následuje souhláska*.

Určování poslední hlásky z předříkaných slov: *procvičujeme slova, která činí dítěti obtíže, s – š, s – z, m – n apod.*

Na jaké pozici ve slově, jestli vůbec se objevuje domluvená hláska.

Slovní kopaná: *poslední hláska*

Vlastní nácvik analýzy a syntézy hlásek ve slovo:

na úrovni, která dělá dítěti obtíže – denně!,

sa, se, si

lyžovat

tu, me, lo

hra, kra

hůl, kůl

ples

syn, bos, lem

brada

mapa, nebe

cukr

dále, zima

násadka

nápoj, jazyk

rozsudek

pomalů

Reedukace sluchového vnímání

- nácvik naslouchání;
- sluchová paměť;
- sluchová diferenciacie;
- sluchová analýza a syntéza (*věta – slovo, slovo – slabika, hlásková stavba slov*);
- vnímání a reprodukce rytmu.

ZRAKOVÁ PERCEPCE

Rozlišení figury a pozadí:

- *tvary zastíněné čarami,*
- *kreslíme tvary přes sebe,*
- *píšeme slova přes sebe.*

Rozlišení inverzních obrazců.

Reedukace zrakového vnímání

- rozlišování barev a tvarů;
- zraková diferenciacce;
- zraková analýza a syntéza;
- zraková paměť;
- rozlišování figura a pozadí;
- rozlišování reverzních figur;
- cvičení očních pohybů;
- postřehování, zvětšování obsahu fixací.

REEDUKACE VE ŠKOLE

Podpůrná opatření ve škole

- Posadit dítě ve třídě před sebe, lépe doprostřed.
- Vysvětlovat novou látku krátkými větami a jednoduchými slovy.
- Ujišťovat se o pochopení, dodržovat posloupnost.
- Domluvit se na termínech, na známkování, úkolech.
- Vyhnout se únavě, rychlému rytmu.
- Nechat dítě odpovídat na otázky v různém pořadí, naučit ho přeskakovat otázky, které neumí vyřešit.
- Nezařazovat obtížnou látku po diktátech či jiné namáhavé aktivitě.
- Pomáhat dítěti při počátku plnění úkolů.
- Být trpělivý, respektovat osobní tempo dítěte.

- Nechat dítě objevovat své schopnosti, umožnit mu vyniknout před třídou.
- Rozvíjet poznatky o poruchách učení.
- Vytvořit si vizuální a fonologické pomůcky, soustavně je užívat v hodinách.

Žák na 2. stupni ZŠ

Zásady:

- ⇒ informovanost všech vyučujících;
- ⇒ spolupráce mezi školou a rodinou;
- ⇒ práce dle IVP;
- ⇒ hodnocení žáka podle jeho vlastních pokroků (nesrovnáváme s ostatními);
- ⇒ upřednostnění ústního zkoušení před písemným;
- ⇒ užití kompenzačních pomůcek;
- ⇒ reedukace (dys-kroužek, PPP).